

Geoturistický náučný chodník Rotenberg

Kraj:	Košický
Okres:	Gelnica
Geomorfologická jednotka:	Volovské vrchy
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Smolník, garáž SAD
Východisko:	Smolník, infodom pri kaplnke sv. Jána Nepomuckého
Trasa:	Smolník: infodom - šachta Rotenberg - nahor dolinou Červeného potoka - Rotenberg (600 m n. m.) - Nižná štôlna Rotenberg - infodom
Dĺžka, prevýšenie:	1,9 km, prevýšenie 90 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	5
Náročnosť:	modro značená časť trasy a prístup zdola k Nižnej štôlni Rotenberg - nenáročná; žltá značená časť trasy (nie je nutné použiť ju) - náročná

Zameranie chodníka: banícke, geovedné, prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, prípadne so sprievodcom (viac v hesle Smolnícke múzeum nižšie), okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2022

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave (2022).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: GeoTour, občianske združenie, Kuzmányho 33, 040 01 Košice; Obecný úrad Smolník, Smolník 1, 055 66 Smolník, tel. 0905 848 674

Poznámka: Trasa náučného chodníka je v teréne vyznačená modrou a žltou tvarovou značkou.

Upozornenia: (1) Za mokra a mrazu (dážď, sneh, námraza) môže byť prechod náučného chodníka v oblasti vrcholu a južného svahu Rotenbergu nebezpečný - časť žltej trasy chodníka v strmom skalnatom teréne (dá sa vynechať) je **veľmi exponovaná** a zabezpečená reťazami. (2) Obidve štôlne pri trase chodníka sú prístupné len so sprievodcom (viac v hesle Smolnícke múzeum nižšie).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie, no prechod exponovanou časťou žltej trasy neodporúčame (viac v upozorneniach vyššie). Vhodné spojiť s návštevou Smolníckeho múzea (hromadné návštevy len na objednanie vopred > info@geoturizmus.sk; ďalšie info v hesle nižšie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Smolník. Obec medzi Gelnicou a Rožňavou v strede južnej časti Volovských vrchov v úzkej doline potoka Smolník, pravostranného prítoku Hnilca, s bohatou baníckou minulosťou. Prvá písomná zmienka - o tunajšej produkcii zlata - pochádza z roku 1243. Pravdepodobne ho tu ťažili už Kelti alebo Kotíni. Staršie slovenské banské osídlenie doplnili na začiatku 13. storočia nemeckí banskí kolonisti. V roku 1327 obec získala privilégia kráľovského mesta a ako slobodné banské mesto sa postupne stala sídlom významných banských inštitúcií (banská a mincovnícka komora pre východné Slovensko), škôl i centrom kultúry východného Slovenska. V roku 1350 sa vyvážala meď, striebro, zlato a železo do Levoče a cez Krakov aj do západnej Európy. Najväčší rozkvet nastal na prelome 14. a 15. storočia, kedy tu fungovala kráľovská mincovňa. V roku 1465 pripadlo mesto panstvu Spišského hradu, stalo sa majetkom rodu Zápoľských, neskôr Thurzovcov i Csákyovcov, v roku 1691 bane prešli späť do vlastníctva uhorského kráľa, resp. pod správu banskej komory. V 18. storočí sa ťažba medi, používanej na razenie mincí v tunajšej mincovni a na výrobu zelenej a modrej skalice, zintenzívnila, založili tu banícku školu a nemocnicu pre baníkov. Začiatkom 19. storočia postavili stále kamenné divadlo, jedno z prvých na Slovensku, vybavené strojovňou na otáčanie javiska a divadelnou knižnicou (nezachovalo sa). Ťažba medi do konca 19. storočia zanikla. Priemysel sa preorientoval na ťažbu pyritu a produkciu kyseliny sírovej, založili tu tabakovú továreň - v ktorej jediná ručná výroba cigár pretrvala do roku 2008 -, načas rozmachu pomohla aj výstavba úzkorozchodnej železnice z Gelnice (viac v samostatnom hesle). V roku 1905 z väčšej časti obec vyhorela, pôvodné banícke domy z 18. a 19. storočia sa ale zachovali. Od druhej svetovej vojny obyvatelia pracovali v železnorudných baniach (zanikli v 80. rokoch 20. storočia), pílach, lesnom závode, strojárstve. Podľa maďarského názvu mesta (Szomolnok) bol pomenovaný v roku 1891 prvýkrát opísaný z tunajšieho nálezu typový minerál **szomolnokit**, vznikajúci sekundárne rozkladom pyritových rúd. Okrem evanjelického a. v. kostola z roku 1787, rímskokatolíckeho kostola sv. Kataríny z roku 1801 a viacerých kaplniek stojí nad obcou v roku 2008 vysvätený pravoslávny chrám Záštiny Presvätej Bohorodičky pre potreby sem po výbuchu atómovej

elektrárne v Černobyle prisťahovaných obyvateľov z Ukrajiny.

Smolnícke múzeum (v obci označené aj ako **Múzeum Smolník**). Lokálne múzeum s baníckou a historickou tematikou v Smolníku, ktoré v roku 2023 vzniklo a je prevádzkované iniciatívou občianskeho združenia GeoTour. Pozostáva (1) z expozície v podzemných priestoroch reštaurácie Alžbeta v centre obce a (2) z expozície v prírode formou Geoturistického náučného chodníka Rotenberg pri severnom konci intravilánu s prípadnou prehliadkou ručne kresaných štôlní na jeho trase. Interiérová expozícia v atraktívnych priestoroch v podzemí (1) prezentuje zbierku minerálov a vzoriek rúd predovšetkým zo Smolníka a Slovenského rudohoria, históriu a stav baníctva v Smolníku najmä v 17. - 19. storočí formou počítačových prezentácií, máp, dokumentov a artefaktov - nástrojov na ručné rozpojovanie hornín, banských kahanov, banských odevov, ukážok zvislej dopravy baníkov a banskej práce baníka v horizontálnych banských dielach -, historický vývoj a prínos alchymie a spôsoby využitia vitriolovej (cementačnej) vody vytekajúcej z banských diel v Smolníckom rudnom poli (unikátom je funkčný model cementačného zariadenia z 19. storočia). Najmenším návštevníkom je určený funkčný model banského vláčika a Orchester banských škriatkov. Existujúce viaceré možné vstupy do expozícií rozvíjajúceho sa múzea sú v obci označené kontaktnými údajmi (viac na stránke múzea). Štôlne na Rotenbergu pri trase Geoturistického náučného chodníka Rotenberg (2), patriace medzi najcennejšie banské technické pamiatky na Slovensku, sú verejnosti prístupné iba so sprievodcom. Návštevu oboch foriem expozície múzea verejnosti odporúča prevádzkovateľ v mesiacoch jún - september. Vstupné formou daru. Kontakty pre návštevu expozície historického baníctva v reštaurácii Alžbeta (1): Ing. Ladislav Macko tel. 0905 814 124, Mgr. Vanda Winkler tel. 0907 305 413 alebo Janka Topľanská tel. 0907 913 172. Kontakt pre návštevu Geoturistického náučného chodníka Rotenberg so sprievodcom a prehliadkou štôlní (2) - Jaroslav Gerhart tel. 0905 547 160.

Smolnícka Huta > pozri heslo v textoch k Náučnej cyklotrase a chodníku Úzkokoľajná železnica Gelnica - Smolnícka Huta / G. V. T. - Göllnitztalbahn

Kúpele Štós. Prírodné liečebné kúpele v osade **Štós-kúpele**, časti južnejšie ležiacej obce Štós, ktorá bola od roku 1696 baníckym kráľovským mestom (ťažba medi, striebra a železnej rudy), v južnej časti Volovských vrchov. Boli založené hlboko v doline Kúpeľného potoka, prítoku Štóskeho potoka, otvorenej k juhu, neďaleko starej baníckej horskej cesty z Medzeva do Smolníka v roku 1881 Róbertom Kompordayom ako klimatické kúpele v čistom horskom prostredí v nadmorskej výške okolo 650 m s množstvom slnečných dní. Rozšírené a modernizované boli v 30. rokoch 20. storočia. Dvojpodlažná prijímacia budova v štýle romantickej alpskej architektúry pochádza z roku 1881. V roku 1963 tu dali do prevádzky prvú klasickú fínsku saunu na území bývalého Česko-Slovenska. Prostredie kúpeľov tvorí lesopark z druhej polovice 19. storočia s potokom s kaskádami a fontánou, vyše 200 druhmi drevín a kvetov (sekvoja, kanadský javor, rododendróny, azalky...) a galériou v prírode s dielami akad. sochára Vojtecha Löfflera. Kúpele s parkom, ktorých účinkov na liečbu ochorení dýchacích ciest, chorôb z povolania, z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou, onkologických a duševných chorôb znásobuje speleoterapia v blízkej Jasovskej jaskyni, sú národnou kultúrnou pamiatkou.

Volovské vrchy. Rozľahlé, až 70 km dlhé a vyše 30 km široké pohorie východo-západného smeru na juhu východného Slovenska zhruba medzi Dobšinou, Rožňavou, Medzevom, Košicami, Margecanmi, Krompachmi, Spišskou Novou Vsou a Dedinkami. Susedí na juhu s Revúckou vrchovinou, Rožňavskou kotlinou, Slovenským krasom a Košickou kotlinou, na severe s Čiernou horou, Hornádskou kotlinou a Slovenským rajom (podcelkom Spišsko-gemerského krasu) a na západe krátko so Stolickými vrchmi. Má komplikovanú vrásovo-zlomovú štruktúru i geologickú stavbu, v ktorej prevládajú paleozoické slabo premenené horniny (fylity, paleovulkanity) s výskytom železných a polymetalických rúd, sadrovca, magnezitu. Pri severnom a východnom okraji sa vyskytujú mezozoické vápence a dolomity

(Galmus a oblasť okolo Folkmarskej skaly a Červenej skaly). Pomerne na veľkej ploche presahuje nadmorská výška 1 000 m, najvyšším je vrch Skalisko (1 293 m n. m.) v masíve Volovca v juhozápadnej časti pohoria severne nad Čučmou. Prevláda hornatinový, hladko modelovaný reliéf, len okolo Hnilca a Belej sa vytvorili širšie doliny až brázdy s miernejšie rezaným (podvrchovinným) reliéfom (Hnilecké podolie, Hámorská brázda). Zhruba rovnobežne so severnou hranicou pohorie naprieč - medzi Dedinkami a Margecanmi - preteká Hnilec hlbokou členitou dolinou, pozdĺž severnej hranice pohoria tečie Hornád, vo vnútri pohoria pramení napr. Bodva. Prevažne zalesnené pohorie s nevelkými pôvodne baníckymi sídlami križuje viacero cestných komunikácií vysoko ležiacimi sedlami (Dobšinský kopec, Grajnár, Súľová, Úhornianske sedlo, Štóske sedlo) a prechádza ním (dolinou Hnilca) železničná trať Červená Skala - Margecany.

Názvy informačných panelov

1. Historické medené bane na vrchu Rotenberg, rekonštrukcia Marsigliho mapy z roku 1696
2. Lokalizácia atraktivít geoturizmu na jednotlivých trasách chodníka
3. Zázračné vitriolové vody a získavanie medi cementáciou
4. Využitie vody ako energetickej suroviny v baníctve
5. Banské diela a získavanie cementačnej vody na vrchu Spitzenberg - Marsigliho mapa (1969)
6. Historické banské a vodohospodárske diela v okolí Smolníka
7. Panoramatický výhľad na južnú časť doliny s významnými geoturistickými objektami

Informačné panely v teréne nie sú číslované. Na dvoch zastávkach stoja panely vo dvojiciach. Okrem panelov na trase chodníka stojí aj desať stĺpikov s QR-kódmi s doplnkovými informáciami o objektoch spojených s baníckou činnosťou.

